

ABDULLA QODIRIY ASARLARIDA MILLIY UYG'ONISH RUHI

Husanova Gulasal Olimjon qizi

Iqtisodiyot va Pedagogika universiteti Pedagogika fakulteti 2-kurs talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada Abdulla Qodiriyning “O'tkan kunlar” va “Mehrobdan chayon” romanlari misolida o'zbek adabiyotida milliy uyg'onish ruhining badiiy ifodasi tahlil etilgan. Muallif ijodidagi ma'rifatparvarlik qarashlari, adolat, halollik, milliy birlik va ayol ozodligi g'oyalari ko'rsatib o'tilgan. Shuningdek, tarixiy xotira va milliy o'zlikni anglash jarayonidagi Qodiriy asarlarining o'rni yoritilgan. Maqola Abdulla Qodiriy ijodining bugungi kunda ham dolzarb ekanini isbotlab beradi.

KIRISH

XX asr boshlarida Turkiston xalqlari hayotida milliy uyg'onish jarayoni kuchaydi. Jadidchilik harakati, mustamlakachilikka qarshi milliy ongning o'sishi va ijtimoiy-siyosiy o'zgarishlar adabiyotda ham o'z ifodasini topdi. Bu jarayonda Abdulla Qodiriy o'zining badiiy ijodi bilan o'zbek romanchiligining asoschisi, milliy uyg'onish g'oyalarining targ'ibotchisi sifatida tarixda nom qoldirdi. Uning asarlari xalqni uyg'otish, tarixiy xotirani mustahkamlash, ma'rifat va adolat g'oyalarini yoyishda muhim o'rin tutadi.

ASOSIY QISM

“O'tkan kunlar” romanida milliy uyg'onish g'oyalari. “O'tkan kunlar” (1926) o'zbek adabiyoti tarixida ilk roman sifatida e'tirof etiladi. Asarda XIX asr oxiri voqealari badiiy tarzda yoritilgan bo'lsa-da, undagi muammolar yozuvchi yashagan davr-XX asr boshidagi ijtimoiy hayot bilan uyg'unlashadi. Otabek obrazi – yangicha fikrlovchi, halol, millat manfaatini o'ylaydigan ma'rifatparvar qahramon sifatida gavdalanadi. Kumush obrazi – ayollarning jamiyatdagi o'rni, huquqsizligi masalasini ko'taradi. Bu o'z navbatida milliy uyg'onish davrida ayol ozodligi g'oyasi bilan hamohangdir. Romanda o'zaro ichki urushlar, jaholat oqibatida millatning zaiflashuvi ko'rsatilib, xalqni birlik va ma'rifat sari da'vat etiladi. Demak, “O'tkan kunlar” xalqni uyg'onishga, milliy ongni mustahkamlashga undovchi asar sifatida alohida qadrlanadi.

“Mehrobdan chayon” va ijtimoiy adolat masalasi. “Mehrobdan chayon” (1929) romanida yozuvchi jamiyatdagi adolatsizlik, poraxo'rlik va diniy johillikni tanqid qiladi. Anvar obrazi – adolat va ma'rifat tarafdori, yangi davr qahramoni sifatida yaratiladi. Diniy rahbarlarning xalqni jaholatda saqlashga urinishlari fosh etiladi. Fojiaiy yakun esa millat kelajagi uchun islohot va ma'rifat zarurligini ko'rsatadi. Bu roman ham milliy uyg'onish davri adabiyotining ijtimoiy-siyosiy ruhini ifodalovchi yirik asar bo'lib xizmat qiladi.

Tarixiy xotira va milliy o'zlik. Qodiriy asarlarida tarixiy xotira alohida o'rin tutadi. U tarixiy voqealarni badiiy tasvirlash orqali xalqni o'z o'tmishini unutmaslikka, undan

saboq olishga chaqiradi. Bu esa milliy uygʻonish gʻoyalarining asosiy tarkibiy qismi – milliy oʻzlikni anglash jarayoniga xizmat qiladi.

Qodiriyning maʼrifatparvarlik qarashlari. Abdulla Qodiriy jadidchilik gʻoyalariga yaqin boʻlgan yozuvchi sifatida quyidagi masalalarga alohida eʼtibor qaratgan. Ilm-maʼrifatni targʻib qilish, jamiyatda adolat va halollikni qaror toptirish, ayollar huquqlarini himoya qilish, millatni birlik va taraqqiyot sari chorlash.

Shunday qilib, yozuvchining ijodi milliy uygʻonish adabiyoti tamoyillari bilan uzviy bogʻliqdir.

XULOSA

Abdulla Qodiriy oʻzbek adabiyotida milliy uygʻonish ruhini targʻib etgan buyuk adibdir. Uning “Oʻtkan kunlar” va “Mehrobdan chayon” romanlari xalqni uygʻotish, maʼrifat va adolatga undash, milliy ongni shakllantirishda beqiyos oʻrin tutadi. Qodiriyning maqsadi millatni oʻzligini anglashga, birlikka, taraqqiyot sari intilishga daʼvat qilishdan iborat edi. Shu bois uning ijodi bugungi kunda ham oʻz dolzarbligini yoʻqotmagan, yoshlar tarbiyasida muhim manba boʻlib qolmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Qodiriy, A. Oʻtkan kunlar. – Toshkent: Gʻafur Gʻulom nomidagi Adabiyot va sanʼat nashriyoti, 2010.
2. Qodiriy, A. Mehrobdan chayon. – Toshkent: Choʻlpon nashriyoti, 2011.
3. Karimov, I. A. Yuksak maʼnaviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Maʼnaviyat, 2008.
4. Qosimova, N. Oʻzbek romanchiligi tarixi. – Toshkent: Fan, 2007.
5. Yoʻldoshev, Q. Milliy uygʻonish davri adabiyoti. – Toshkent: Oʻzbekiston, 2005.
6. Rasulov, H. Abdulla Qodiriy: Hayoti va ijodi. – Toshkent: Sharq, 2015.
7. Isʼhoqov, Yo. Oʻzbek adabiyoti tarixi. – Toshkent: Oʻzbekiston Milliy Ensiklopediyasi, 2001.
8. Toʻxtasinov, S. Jadidchilik va oʻzbek adabiyoti. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2012.